

► ANALİZ / DR. RIAD DOMAZETİ

İSRAİL-İRAN HESAPLAŞMASININ YENİ CEPHESİ: YEMEN Mİ?

Giriş

İsrail ile İran arasında yaşanan 12 Gün Savaşı ve bunu izleyen süreçte ABD ile İsrail'in İran'a yönelik askerî operasyonları, dikkatleri yeniden İran'ın en önemli bölgesel müttefiklerinden biri olan Husilerin kontrolündeki Yemen'e çevirmiştir. İran'ın stratejik bir hamle olarak Hürmüz Boğazı'nı kapatmasının ardından, Husilerin de küresel ticaret ve enerji güvenliği açısından kritik öneme sahip Babülmendep Boğazı'nı kapatması, dünya ekonomisini ciddi biçimde sarsabilecek bir risk olarak öne çıkmıştır. İsrail açısından İran'la doğrudan hesaplaşmanın Yemen cephesinde yürütülmesi yüksek mali ve siyasi maliyetler doğuracağından, son çatışmalarda bu cephe büyük ölçüde ertelenmiş bir dosya olarak kalmıştır. Bununla birlikte, önümüzdeki dönemde Yemen'in iki taraf arasındaki rekabetin yeniden sıcak bir çatışma alanına dönüşme ihtimali giderek artmaktadır. Nitekim İsrail'in başta Somaliland olmak üzere Yemen'deki yerel aktörlerle ilişkilerini ve iş birliğini geliştirme yönündeki girişimleri, bu ihtimali güçlendiren önemli göstergeler olarak değerlendirilebilir.

Diğer yandan bu süreçte İran, Yemen'deki nüfuzunu güçlendirmeye ve mevcut kazanımlarını tahkim etmeye çalışırken, yalnızca İsrail'le değil, Suudi Arabistan gibi bölgesel aktörlerle de yeni bir rekabet ve çatışma sürecine girmesi muhtemeldir. Aynı şekilde, geçmişte ortak hareket eden Suudi Arabistan ile Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) arasındaki stratejik görüş ayrılıkları da giderek belirginleşmiş ve Yemen sahasında fiilî rekabet boyutuna ulaşmıştır. Bu gelişmeler, Yemen'deki çatışma dinamiklerini daha da karmaşık hâle getirirken, ülkenin bölgesel güç müca-
delesinin en önemli cephelerinden biri olma özelliğini pekiştirmektedir.

Merkezi hükümetin zayıflığının devam ettiği ülkede, yerel silahlı aktörlerin yeni savaş hazırlıklarına hız vermesi, silahlanma faaliyetlerini artırması ve yeni militan devşirmesi de bu riskleri daha da güçlendirmektedir.

Bu gelişmeler, son yıllarda ivme kazanan Suudi Arabistan-İran normalleşme sürecini olumsuz etkileyebileceği gibi, Riyad ile Husiler arasında devam eden diyalog ve ateşkes sürecini de sona erdirebilir. Böyle bir senaryo, hâlihazırda dünyanın en ağır insani krizlerinden birini yaşayan Yemen'de insani felaketin daha da derinleşmesine yol açacaktır. Yemen'de yaşanması muhtemel bu gelişmeler yalnızca ülkenin toprak bütünlüğünü ve siyasi geleceğini değil, aynı zamanda Kızıldeniz güvenliğini ve Ortadoğu'daki bölgesel güç dengelerini de derinden etkileme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle Yemen, önümüzdeki dönemde bölgesel rekabetin en kritik ve en kırılgan mücadele sahalarından biri olmayı sürdürecektir.

Yemen'de İran-İsrail Hesaplaşması

İsrail açısından Yemen, uzun yıllar boyunca ikincil güvenlik başlıklarından biri olarak değerlendirilirken, özellikle 7 Ekim 2023 sonrasında yaşanan gelişmelerle birlikte ülkenin stratejik önemi önemli ölçüde artmıştır. Husilerin İsrail'e yönelik füze ve insansız hava aracı saldırıları ile Kızıldeniz'de ticari gemileri hedef alan operasyonları, Yemen'i İsrail'in ulusal güvenlik stratejisinin öncelikli alanlarından biri hâline getirmiştir. Böylece İsrail'in Yemen politikası, yalnızca Husilerin oluşturduğu doğrudan askeri tehdide odaklanan bir yaklaşım olmaktan çıkmış; İran'ın bölgesel nüfuzunu sınırlandırmayı, küresel ticaret yollarının kontrolünü ele geçirmeyi ve Kızıldeniz jeopolitiğinde yeni bir güç dengesi kurmayı hedefleyen kapsamlı bir stratejiye dönüşmüştür.

İran ile ABD-İsrail arasında yaşanan son çatışmalarında Hürmüz Boğazı'nda olduğu gibi, Tahran Bâbülmendep Boğazını yalnızca bir deniz ulaşım hattı değil, İsrail ve ABD'nin baskısını dengelemek için kullanılan stratejik bir kaldıraç olarak görmektedir. İran, hem Hürmüz Boğazı'nın

kapatılmasında hem de Babu'l Mendeb Boğazı'nı kapatma tehdidini stratejik ekonomik caydırıcılık olarak tanımlanabilecek bir strateji ile doğrudan kapsamlı bir savaşa girmeden ABD ve İsrail'in ekonomik çıkarları üzerinde baskı kurmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda Tahran, deniz trafiğini daha maliyetli ve riskli hâle getirerek küresel ekonomideki maliyeti aracılığıyla İsrail'e yönelik uluslararası baskılarının artacağını hesaplamaktadır. Tahran'ın kendisini stratejik açıdan avantajlı bir konumda gördüğü ve bunun sonucu olarak Husiler'e yönelik lojistik desteğini yeniden artırdığı görülmektedir. Uzun süreli abluka ve kısıtlamaların ardından İran'dan Sana'ya gerçekleştirilen doğrudan uçuşlar ve lojistik sevkiyat girişimleri, Husilerin askeri ve siyasi kapasitesini yeniden güçlendirme çabasının işareti olarak okunabilir.

İsrail açısından ise 2026 yılında Bâbülmendep Boğazı'nda yaşanan krizin ekonomik etkileri çok daha belirgin olmuştur. İsrail'in Kızıldeniz kıyısındaki tek ticari limanı olan Eilat Limanı'nın faaliyetleri neredeyse tamamen durmuş, yıllık yaklaşık 81 milyon ABD doları seviyesindeki gelirleri 2026 yılı başında sıfıra yaklaşmıştır. İsrail, ithalatını Hayfa ve Aşdod limanlarına yönlendirmeyi başarsa da, gemilerin Ümit Burnu üzerinden daha uzun rotaları kullanmak zorunda kalması nedeniyle özellikle Doğu Asya'dan ithal edilen otomobiller ve tüketim mallarının maliyeti yaklaşık %15–20 oranında artmıştır.

İsrail'in doğrudan maruz kaldığı ekonomik kayıplar, İran'la yürüttüğü bölgesel güç mücadelesinin uluslararası düzeyde doğurabileceği siyasi ve ekonomik maliyetlerle kıyaslandığında sınırlı kalmaktadır. Tel Aviv yönetiminin asıl kaygısı, Hürmüz Boğazı senaryosunda olduğu gibi Husiler aracılığıyla Bâbülmendep Boğazı'nın işlevsiz hâle getirilmesi ve bunun küresel ekonomi üzerinde yaratacağı ağır maliyetin uluslararası kamuoyunda İsrail'e yönelik baskıyı artırmasıdır. Bu nedenle İsrail açısından İran'la mücadelenin öncelikli hedeflerinden biri, Bâbülmendep geçişlerinin güvenliğini sağlayarak İran'ın deniz ticaretini küresel ölçekte baskı unsuru olarak kullanma kapasitesini sınırlandırmak ve jeoekonomik caydırıcılık kartını etkisiz hâle getirmektir.

İsrail'in Yemen'e yönelik güvenlik algısının merkezinde, İran destekli Husilerin sahip olduğu askeri kapasite ve coğrafi konumu yer almaktadır. Husiler, İran'ın "Direniş Eksenini" içerisinde yalnızca İsrail'e karşı yeni bir cephe açan aktör değil; aynı zamanda Tahran'ın Kızıldeniz ve Hint Okyanusu'na uzanan stratejisinin en önemli ayağı olarak görülmektedir. Bu nedenle İsrail açısından Yemen meselesi, doğrudan İran'la yürütülen bölgesel güç mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Husilerin ticari gemilere yönelik saldırıları, yalnızca İsrail ekonomisini değil, küresel tedarik zincirlerini ve uluslararası enerji piyasalarını da olumsuz etkilemiştir. Dolayısıyla Tel Aviv yönetimi, Babü'l-Mendeb üzerindeki Husi kontrolünü yalnızca bölgesel bir güvenlik sorunu değil, İran'la hesaplaşma ve savaş senaryosunda küresel ekonomiyi etkileyen stratejik bir risk olarak değerlendirmektedir.

İsrail'in karar alıcıları açısından Yemen'de Husilerin iktidarda kalması, İran'ın Kızıldeniz'e kalıcı biçimde yerleşmesi anlamına gelmektedir. Bu durumun, İran'ın yalnızca İsrail'e yönelik caydırıcılığını artırmakla kalmayacağı; aynı zamanda uluslararası deniz ticareti üzerinde sürekli baskı kurmasına imkân sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle İsrail açısından Husilerin Yemen'deki yönetim gücünü koruduğu bir senaryoda İran'ın bölgesel nüfuzunun kırılması ve Kızıldeniz'de kalıcı güvenliğin sağlanması mümkün görülmemektedir.

Bu stratejik yaklaşımın bir diğer boyutunu ise Husilerin Filistin meselesindeki konumu oluşturmaktadır. Husiler, Gazze savaşının başlamasından itibaren kendilerini Filistin direnişinin aktif bir parçası olarak tanımlamış; İsrail'e yönelik füze saldırıları düzenlemiş ve Kızıldeniz'deki deniz trafiğini hedef alarak Gazze üzerindeki baskıyı azaltmayı amaçladıklarını açıklamıştır. Bu durum, Yemen'i İsrail açısından yalnızca İran'ın uzantısı olan bir tehdit olmaktan çıkararak Filistin cephesini destekleyen aktif bir operasyon alanına dönüştürmüştür.

Bununla birlikte İsrail'in Yemen stratejisi, bölgesel ve uluslararası aktörlerin politikalarıyla da yakından ilişkilidir. ABD'nin Husilerle doğrudan çatışmayı sınırlandırmaya yönelik dönemsel "saldırmazlık" veya gerilimi düşürme girişimleri, İsrail'in daha kapsamlı güvenlik hedefleriyle tam anlamıyla örtüşmemektedir. Washington'un önceliği deniz ticaretinin güvenliğini sağlamak ve bölgesel çatışmanın daha fazla genişlemesini engellemek olurken, İsrail daha uzun vadeli bir çözüm arayışındadır. Tel Aviv yönetimi açısından yalnızca saldırıların durdurulması yeterli değildir; İran'ın Yemen'deki nüfuzunun kalıcı biçimde geriletilmesi esas hedef olarak öne çıkmaktadır.

Bu doğrultuda İsrail, dış politikasında sıklıkla başvurduğu yerel aktörlerle iş birliği kurma ve bölge devletlerinin kırılğan siyasi yapıları fırsat bilerek ülkeleri parçalama stratejisini Kızıldeniz sahasında da uygulamaya çalışmaktadır. İsrail, hem Husilerle mücadele etmek hem de İran'ın Kızıldeniz'deki nüfuzunu sınırlandırarak kendisi açısından oluşturduğu güvenlik tehdidini azaltmak amacıyla dikkatini Yemen'in karşı kıyısındaki Somali ve Yemen'e yöneltmiştir. Bu kapsamda, 1991 yılında tek taraflı olarak bağımsızlığını ilan eden Somaliland'ı tanıma yönündeki girişimleriyle, uluslararası toplumun ve Afrika Birliği'nin Somali'nin toprak bütünlüğünü esas alan yaklaşımından ayrıışan tartışmalı bir politika izlemiştir. İsrail açısından Somaliland, yalnızca Yemen'e yönelik muhtemel askerî operasyonlar için stratejik bir üs değil, aynı zamanda Babü'l-Mendeb Boğazı'nın kontrolü ve Kızıldeniz jeopolitiğinde etkinlik sağlanması bakımından da kritik bir konuma sahiptir.

İsrail, Somaliland hamlesinin yanı sıra Yemen'deki nüfuzunu artırmak amacıyla Güney Geçiş Konseyi (GGK) gibi yerel aktörlerle de ilişkilerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Yemen'in bir-

leşik bir devlet olarak varlığını sürdürmesini reddeden ve ülkenin Güney ve Kuzey Yemen şeklinde bölünmesini savunan GGK, Aden merkezli ayrı bir idari yapı ve kendine ait bir bayrakla fiilî bir otorite tesis etmek istiyor. GGK'nın, Yemen'in güney ve doğusunu kapsayacak şekilde bağımsız bir devlet ilan etme hedefini de hiçbir zaman gizlememiştir. Bağımsızlık hedefini gerçekleştirmek amacıyla dış destek arayışını genişleten GGK, BAE'nin yanı sıra 2020 yılından itibaren İsrail ile de giderek yakınlaşmış; Arap-İsrail normalleşme sürecine destek vererek İbrahim Anlaşmaları çerçevesinde kendisini Batı yanlısı bir aktör olarak konumlandırmıştır.

GGK'nın bu ilişkisi, her şeyden önce Suudi Arabistan açısından da ciddi bir rahatsızlık kaynağı oluşturmaktadır. Riyad yönetimi, İsrail'in hem Somaliland üzerinden geliştirdiği jeostratejik açılımlara hem de Yemen'de nüfuzunu genişletme girişimlerine mesafeli yaklaşmakta ve bu adımların kendi bölgesel çıkarlarıyla çeliştiğini değerlendirmektedir. Bu nedenle Suudi Arabistan, İsrail'in söz konusu iki alandaki etkisini sınırlandırmaya yönelik bir politika izlemektedir.

Sonuç olarak İsrail'in son dönem Yemen politikası, yalnızca Husi tehdidini bertaraf etmeye yönelik askeri bir güvenlik stratejisi değildir. Bu politika; İran'ın Kızıldeniz'e uzanan nüfuzunu sınırlandırmayı, Babü'l-Mendeb Boğazı'nın güvenliğini sağlamayı, küresel ticaret yollarını kontrol etmeye ve Filistin cephesini destekleyen bölgesel aktörlerin hareket alanını daraltmayı amaçlayan çok katmanlı bir jeopolitik yaklaşımı yansıtmaktadır. Bu nedenle önümüzdeki dönemde Yemen, İsrail ile İran arasındaki dolaylı rekabetin en kritik sahalarından biri olmaya devam edecek; Husilerin siyasi ve askeri geleceği ise yalnızca Yemen'in iç dengelerini değil, Kızıldeniz'in güvenliğini ve Ortadoğu'daki güç mücadelesinin seyrini de belirleyen temel unsurlardan biri olacaktır.

ABD/İsrail-İran savaşı sırasında Hürmüz Boğazı'nın geçici olarak kapanması, enerji kaynaklarının yanı sıra gıda ve diğer stratejik emtiaların güvenliğinin jeopolitik rekabetin merkezinde yer aldığını göstermiştir. Bu durum, kritik deniz geçitleri üzerindeki hâkimiyet mücadelesinin yalnızca bölgesel güvenliği değil, küresel ticaret ve ekonomik istikrarı da doğrudan etkileyebilecek stratejik sonuçlar doğurduğunu ortaya koymuştur. Bu durum, Suudi Arabistan ile BAE'yi son dönemlerde nadir görülen bir şekilde askerî düzeyde karşı karşıya getirirken, aynı zamanda bölgede uzun süredir devam eden parçalanma siyasetinin geleceği açısından da potansiyel bir dönüm noktasına işaret etmektedir.

Nitekim İran-ABD/İsrail savaşıyla birlikte, Somaliland meselesinde de görüldüğü üzere, BAE ve İsrail bölgede birbirlerine daha yakın bir stratejik tutum benimserken, Suudi Arabistan ise enerji ve ticaret koridorları bakımından tarihî Hicaz Demiryolu güzergâhını ve Suriye hattını önceleyen farklı bir yaklaşım sergilemiştir. Yerel düzeyde ise geçici başkent Aden başta olmak

üzere Güney Yemen’de GKK’nın fiilî kontrol alanı daralmış olsa da, zaman zaman düzenlenen kitlesel gösterilerin de ortaya koyduğu üzere, örgütün hem siyasi hem de askerî bakımdan yenden sahada etkili bir aktör olarak öne çıkma ihtimali yüksek görünmektedir.

Sonuç

Yemen, artık yalnızca müzmin hale gelen kırılğan bir devlet değil, İran-İsrail rekabeti, Suudi Arabistan-BAE stratejik ayrışması ve küresel deniz ticaretinin güvenliği ekseninde şekillenen çok katmanlı bir jeopolitik mücadele alanına dönüşmüştür. İsrail’in Kızıldeniz havzasındaki jeopolitik dengeleri yeniden şekillendirmeyi amaçladığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu stratejinin temel hedefi; güvenlik, deniz ticareti, enerji hatları ve limanlar üzerinden bölgesel bir nüfuz alanı tesis etmek ve İran’la mücadelede stratejik Babu’l Mendeb geçişini riske etmemek ve mümkünse kontrolü altına almaktır. İsrail’in farklı ülkelerde vekil aktörler ve paralı askerler üzerinden yürüttüğü stratejilerle siyasal ve coğrafi parçalanmayı teşvik eden bir politika izlediği açık. Husilerin İran’ın bölgesel caydırıcılık stratejisindeki rolü, Babü’l-Mendeb Boğazı’nın küresel ekonomi açısından taşıdığı kritik önem ve İsrail’in Somaliland ile Güney Geçiş Konseyi gibi yerel aktörler üzerinden geliştirmeye çalıştığı yeni güvenlik mimarisi, Yemen’in önümüzdeki dönemde bölgesel güç rekabetinin ve çatışmaların merkezinde yer almaya devam edeceğini göstermektedir. İsrail’in yeni dönem Yemen siyaseti Kızıldeniz jeopolitiğini olduğu kadar, Körfez içi dengeler açısından önemli bir kırılma noktasına işaret etmektedir.

Sonuç olarak Yemen’de yaşanan gelişmeler, ateşkes ve barış sürecinin ne denli kırılğan olduğunu ortaya koyarken, çatışmanın askerî açıdan yeni ve daha karmaşık bir evreye girdiğine işaret etmektedir. Bu tablo, bir yandan diplomatik çözüm ve barış arayışlarını zorlaştırırken, diğer yandan bölgesel ve küresel ölçekte yeni ittifakların ve güç dengelerinin şekillenmesine zemin hazırlamaktadır. Bugün Yemen, yalnızca BAE ile Suudi Arabistan arasındaki rekabetin değil; aynı zamanda Körfez ülkeleri ile İran ve İsrail/ABD ile İran arasında farklı düzlemlerde yürütülen bölgesel ve küresel güç mücadelesinin kesiştiği çok katmanlı bir çatışma sahasına dönüşmüş durumdadır.

İNSAMER
İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

www.insamer.com